

پوخته‌ی رینووس

Kurdish Orthography:
A Short Introduction

ئاماده‌کردن:

دیاکو هاشمی،

رینوینکاری زمان له وەرگیڕان

له‌سه‌ر بنه‌مای بڕیاره‌کانی ئه‌کادیمیای کوردی،
کورد ئایتیگرووپ، زانسته‌په‌روه‌رانی کورد، چاوگ و
فه‌رمانگه‌ی ئایتیی کوردستان و
به‌راورد له‌گه‌ڵ زمانه‌کانی تر

وه‌شانی ١

2021-09-25

نووژهن: 2021-10-10

پیشکەشه‌ به‌ مامۆستایان، خویندکاران،
فیرخوازن و پاژه‌کارانی زمانی کوردی

پیشه کی

پینووس واته یاسا و ریسای چۆنیتی نووسینی وشه و کار له دۆخی جۆربه جۆری وهک تاک، لیکدراو، دارپژراو، چاوگ و گهردان. رینووس ههروهها له شیوهی بهکارهینانی ئامراز و گیرهک دهویتی.

زمان بهردهوام له گۆراندایه و ئەم گۆراندانهش زیاتر له رووی تهکنۆلۆژیا و ئایتییه وه روو دهن. زمان دهبیته له گهله ئایتیدا بگونجیریت و دهبیته بۆ کاری بنکه دراوهیی و دیجیتاله ئاماده بکیریت.

پینووس بابهتیکی زمانهوانی یان ریزمانیی رهبع نییه تا خاله بهو پیههرا نه ریکه بحریت، به لکوو بهشیکی هه ره زۆری ریکه و تنه. بهشیکی له کۆنه وه سه رچاوهی گرتووه و بهشیکیشی نوییه. زمان بهردهوام گۆرانداری به سه ردا دیت، هه ره بویه دهبیته هه ول بدهین رینووسه که مان له گهله ئه و گۆرانداریانه دا بگونجین.

جاران به دهست دهنوسرا، گرنگ نه بوو بۆشایی نیوان پیهتهکان و نیشهکان که م یان زۆر بن، که سیش بیرى لى نه ده کرده وه، به لام ئیسته دانان یان دانه نانی بۆشاییه که کار دهکاته سه ر زۆر شهت.

مالپه رهکانی دنیا به کرتیه که له زمانیکه وه وهرده گیردینه وه سه ر زمانیکی تر، به کرتیه که دهق و دهنگ دهگۆردین بۆ یه کتر، به کرتیه که دهقیکی دوورودریت به دهنگ بۆ دهخوینریت وه. هه موو ئەمانه پینووسیان به رینووسیکی یه که دهست و بنه مایه که که به وردی بیرى لى کرایته وه. دهبیته بیر له وه بکیرته وه که زمانه که له داها توودا بتوانیت بۆ زۆر پرۆژهی ئایتی به کار بهینریت. زمان به خوگونجاندن له گهله ئایتی زیاتر دهتوانیت گه شه بستینیت. دهبیته پرس به شاره زایانی بواری ئایتی بکیریت و پای ئەوان له به رچاو بکیریت.

پینووس له هه موو زمانیکدا کیشهی هه یه و هیچ زمانیکی دنیا نییه که پینووسه که ی مشتومری له سه ر نه بیته. ئەوهی زیاتر کۆمپیوتهر به کار بهینیت باشتر دهزانیت که پینووس چهنده وردبینی دهویتی. گرنگ ئەوهیه بۆ یه کلاکردنه وهی پینووس ئاگاداری ئایتی و کوردی بین و هه میشه ئەوه له به رچاو بگرین.

ئەم رینووسه له سه ر بنه مای بریارهکانی “ئەکادیمیای کوردی”، “زانستپه ره رانی کورد”، “کورد ئایتیگرووپ”، “چاوگ”، “فه رمانگه ی ئایتی کوردستان” ئاماده کراوه.

ئامانجی ئەم رینووسه ئەوهیه بتوانیت ئاسانکاری بکات تا له رینووسیکی بییه له نزیکتر ببینه وه و ههروهها بکیرته بنه ما بۆ پرۆژهی وه رگیرانی مه کینهیی و پرۆگرامی چیکردنی هه له گری دیجیتالی.

ئەلفبى

ئ - ا - ب - پ - ت - ج - چ - ح - خ - د - ر - ر - ز - ژ - س - ش - ع - غ - ف - ف - ق - ك - گ - ل - ل - م - ن - ه - ه - و - و - و - ي - ي - ئ .

پروونكردنه وه:

پيته كان: ۳۴ پيت.

بزوينه كان: ۸ دنگ، ۷ پيت + ۱ بزۆكه (ا) كه پيتى بۆ دانه نراوه.

دوو پيتى (و، ي) هه م ئه ركى بزوين و هه ميش ئه ركى نه بزوين ده گيرن.

له زمانى كورديدا، وشه ي ليكدراو، له پله ي يه كه مدا، به بى هيچ ناوبه نديك پيكه وه ده لكيتريت. ئه گه ر نه كرا، ئه و كاته ناوبه ند به كار ده هيتين. هه روه ها، له هه موو زمانه كانى دنيا دا چونكه وشه ي (Alphabet) پيكه وه لكيتراوه، ئيمه ش هه ر دهنوسين: (ئەلفبى)، نه ك "ئەلفوبى" يان "ئەلف بى".

هه مزه (ئ):

له م دۆخانه دا هه مزه ده سپينه وه:

خۆراوا، رۆژاوا، مالاوايى

(نهك: خۆرئاوا، رۆژئاوا، مالاوايى)

پروونكردنه وه:

هه مزه (ئ) له سه ره تاى وشه ي بزويندار و زۆر جاريش له سه ره تاى برگه ي بزوينداردا دهنوسريت، وهك (ئاو)، (ده رزيئاژن)، به لام له وشه ي ليكدراوى وهك ئه مانه دا ده يقرتينين چونكه هيچ له واتاكه ناگوريت:

گول + ئاو = گولاو (نهك: گولئاو)

خۆر + ئاو = خۆراوا (نهك: خۆرئاوا)

دهنوسين: گۆشتاو، گولاو، ماستاو، رۆژاوا، مالاوايى.

نهک: گۆشتتاو، گولئاو، ماستتاو، رۆژئاو، مالئاوایی.

ئاوارته (پریزپهر، له یاسابه دهر):

۱. لیوئال

ناکریت همزه له وشه‌ی (لیوئال) دا بقرتینین چونکه قورساییی بزوینه که دهکه ویتته سهر "ئ" و "ا" و به‌بی همزه و تاکه تیک دهچیت، وهک ئه‌وه‌یه بلئی (لی و آل)، که ئه‌ویش هه‌له‌یه.

۲. قورئان:

ههر وه‌ها ناکریت همزه له وشه‌ی (قورئان) دا بسرینه‌وه، چونکه و تاکه‌ی تیک دهچیت.

همزه له کۆتاییدا (ئ/ء)

زۆبه‌ی پیته‌کان شیوازی ده‌ستپیک و کۆتاییان جیاوازن وهک: (یا/ی: یاری). همزه‌ش به هه‌مان شیوه ده‌ستپیک و کۆتایی هه‌یه: (ئ/ء). همزه له‌راستیدا نیشانه‌یه‌که تایبته به زمانی عهره‌بی، له کاتی پێویستدا به‌کاری ده‌هینین، ههر وهک له سهره‌وه باس کرا، هه‌تا بکریت ده‌یقرتینین. جاری وایه کۆتاییه‌که‌سی له شیعریکی کلاسیکی کوردیدا به‌کار هینراوه، ناچارین ههر به‌و شیوه‌یه به‌کاری بهینین:

ئه‌وه‌و هه‌ل و ئاخری دونیا وه‌کوو ده‌ندان و له‌بت

تاجیری پرووی جیهان لوئلو و مه‌رجانی نییه

سالم

۳

پیتی (پ):

(پ) له سهره‌تا، ناوه‌راست و کۆتایی وشه‌دا وهک خۆی ده‌نوسریت:

راز، گرکان، گر

پروونکردنه‌وه:

۱. (پ) و (ر) دوو فۆنیمی جیاوازن و له سیسته‌می یونیکۆدا دوو کۆدی جیاوازیان هه‌یه.
۲. له ته‌خته‌کیلی کوردیدا دوگمه‌ی جیاوازیان هه‌یه، سه‌یر ده‌بیت به دوگمه‌ی (ر) ی ساده بینووسین به‌لام به (پ) ی گر بیخوینینه‌وه.

پیتی (ک):

(ک) به بی نشانه دهنوسریت:

خاک، چه ک، پاک

(نه ک: خاک، چه ک، پاک)

روونکردنه وه:

پیویسته له نیوان دوو پیتی (ک و ک) که = (K) یه ک بژاره بمینیتته وه، ئەمه له زمانه کانی عه ره بی و فارسبیشدا له بواری ئایتیدا هه ر کیشه سازه.

کورد له کۆنه وه نیشانه کانی سه ره (فتحه)، بۆره (ضمه)، ژیره (کسره) ی له ئەلفیبی کوردیدا لابر دووه، ههروه ها پیتی (ک) له سه ره تا و ناوه راستیشدا هه ر به (ک) دهنوسریت، که وا بیت له کۆتایی وشه دا ئیتر (ک) به کار ناهین و به س (ک) دهنوسین و خۆمان یه کلایی ده کهینه وه. ئەمه بریاری (کورد ئایتیگروپ) ه که فۆنت و تهخته کللی یونیکۆدی کوردییان دروست کردوه و بریاره که ش پالپشتی فه مانگه ی ئایتی و ئەکادیمیاشی له پشته.

هه لبه ت نووسینی ئەمه به کۆمپیوتەر و به شیوه ی دیجیتالی زیاتر پیوه ندی به جۆری فۆنت و دوگمه ی تهخته کلله وه هه یه.

گرنگیشه کاتیک به ده ست دهنوسین هه رگیز (ک) به کار نه هین و پاساویشی بۆ نه هینینه وه که گوايه ئەم کوردییه و ئەوی تر ناکوردییه، ئەم جوانی تیدایه بۆ نووسین و ئەوی تر تیدایه نییه، هه مووی راهاتتیکی ساده یه، پاش ماوه یه ک نووسینی (ک) له کۆتاییدا پی رادین: (پاک)

په یامیک بۆ مامۆستایانی ناو پۆل که جاروبار به ده ست دهنوسن:

تکایه له جیاتی (ک) ی نیشانه دار (ک) ی ساده ی بینیشانه بنوسن.

نه‌بزوینی (و)، بزوینی کورتی (و) و بزوینی دریژی (وو):

کۆتایی	ناوه‌پراست	سه‌ره‌تا	
پاو	شه‌وبۆ	ون	(و w) نه‌بزوین:
-	کورد	ئومید	(و u) بزوینی کورت:
توو	که‌رکووک	ئووبا	(وو û) بزوینی دريژ:

پروونکردنه‌وه:

۱. (و w) نه‌بزوین:

۲. (و u) بزوینی کورت:

۳. (وو û) بزوینی دريژ:

۱. (و w) نه‌بزوینه،

هه‌میشه له سه‌ره‌تای وشه یان له‌گه‌ل بزوینیک له ناوه‌پراست و کۆتایی وشه‌دا دیت:

ون ، شه‌وبۆ ، پاو

وشه، وس، ورچ

(نه‌ک: وشه، وس، ورچ)

۲. (و u) بزوینی کورته، له سه‌ره‌تا له‌گه‌ل هه‌مزه دیت، له ناوه‌پراست له‌گه‌ل نه‌بزوین دیت، له کۆتایی ده‌رناکه‌ویت:

ئوستاد ustad، خول xul، -

۳. (وو û) بزوینی دريژه، له سه‌ره‌تا له‌گه‌ل هه‌مزه دیت، له ناوه‌پراست له‌گه‌ل نه‌بزوین دیت، و له کۆتاییدا ئه‌گه‌ر له پیشیدا پیتی نه‌بزوین بیت هه‌میشه (وو)ی دريژه:

نووسین، مه‌حموود، حکوومه‌ت/حوکوومه‌ت

(نه‌ک: نووسین، مه‌حمود، حکومه‌ت)

(وو) هه‌میشه له کۆتایی وشه‌دا پاش نه‌بزوین دريژه (وو):

وهكوو، چوو، موو

(نهك: وهكو، چو، مو)

تیبینی:

دهنگی دریژی (وو) هر له کونه وه بریاری له سهر دراوه که بنوسریت و ئیستاکهش زمانه وانانی گوره و پرؤفیسورانی خاوه نرا و ههروه ها ئه کادیمیاش هر سوورن له سهر به کارهیتانی. ئه مه ریسایه کی زمانی کوردییه و نابیت له بیر بکریت.

ئووباهاوردن = رهخنه لینگرتن، ئیرادگرتن

٦

دهنگی دریژی (ی ئ):

سهرهتا	ئینجا	ئیبراهیم	ئیسلام
ناوه پراست	بیر	شیر	پیلان
کوئایی ١	پهتی	کوردی	قه یسه ری
کوئایی ٢	ئاسایی	په مه یی	لادییی

روونکردنه وه:

دهنگی دریژی (ی ئ):

دهنگی دریژی (ی ئ) له هر کوئی وشه دا بوو هر به یه ک (ی) دهنوسریت، له سهره تا دا له گه ل هه مزه دهنوسریت:

١. سهرهتا، (ئ + ی): ئینجا، ئیبراهیم، ئیسلام

٢. ناهه پراست: بیر، شیر، سینه ما، پیلان

٣. کوئایی (دوو جووره):

کوئایی ١:

کاتیک پیش له (ی ئ) دهنگی نه بزوین هه بیت:

په تی، کوردی، قه یسه ری

(نهك: په تېي، كوردېي، قهيسه ريي)

كۆتايي ۲:

كاتيك پيش له (ي آ) دهنگي بزوين ههبيت ناوبه ندى (ي) زياد دهكهين بۆ ئه وهى دوو بزوين به دواى يه كتردا نه نووسرين و به (ي) ده نووسريت:

(ئاسايي asayi)، پاره يي، شنۆيي، لادئيي، خوجئيي

به پيى بريارى ئه كاديميا له وشه ي وهك (په تي، سويدى، چوپي) كه پيش له (ي) دهنگي نه بزوين هاتوه پيويست ناكات بۆ دريژكردنه وهى دهنگه كه بنووسين (په تېي، سويدى، چوپي) چونكه دهنگي (ي) دريژ له ناوه راسستيشدا هه ر به يهك (ي: مير) دهينووسين. له رسته دا كورت و دريژييه كه ي ده رده كه وئيت:

بژى ئازادى!

تۆ ئازادى.

به ي

پاش نه بزوين دهنگه كه دريژه (ئازادى)

وهك جيناوى لكاو دهنگه كه كورته. (تۆ ئازادى)

پاش بزوين دهنگه كه كورته (به ي)

هه موويان به (ي) ده نووسرين.

۷

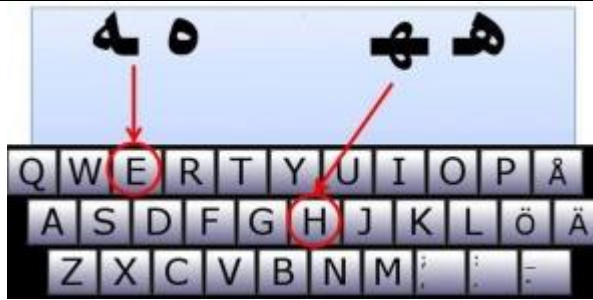
(ه) له كۆتاييي وشه دا:

نابيت (ه) له گه ل بزوينى (ه) دا تيگه ل بكريت، به تايبه ت له كۆتاييي وشه دا:

ماه (نهك: ماه)، مه ه (نهك: مه ه) به ه به ه (نهك: به به).

شه وقى مه ه و رووى دل به ر كه وتوونه ته جه ده ل ديسان

"سالم"

پروونکردنه وه:

بۆ نووسینی (ه):

له تهخته کلیلێ ستانداردی کوردی، دروستکراوی (کوردنایتیگرووپ) که له سیسته می مایکروسۆفت و هه موو کۆمپیوته رهکاندا جیگیر کراوه:

له پیشدا تهخته کلیلێ کوردی، پاشان: (M) + SHIFT + (H) : هـ

چۆن پیتیکێ کوردی به م شیویه درێژ بکه مه وه:

کوردستان

له پیشدا ئەو پیتیه که ده ته ویت درێژی بکه یته وه بنووسه، پاشان:

(M) + SHIFT : کوردستان

۸

نأمرازی دانه پآل (ی):

گړی ناوی/هاوه ئناوی	وشه	نأمرازی دانه پآل	وشه
کوردی سنه	سنه	ی	کورد
کوردیی سنه	سنه	ی	کوردی
سنه ییی کوردپهروه	کوردپهروه	ی	سنه یی

پروونکردنه وه:

(ی) ئامرازی دانه پال، ئهركىكى مؤرفؤلؤژىيانه ی ههیه، واته وهك پىتیک یان وشهیهك ههژمارى بوونى بؤ دهكریت، فۆنیمیکه بوونى پئویسته، بؤ نمونه گریى ناوى یان هاوهلناوى دروست دهكات، هه ر بویه ههركیز نابیت بقرتینریت.

(ی) ناوبه ند، جیاكه ره وه ی دوو بزوین:

بزوین	ناوبه ند	بزوین
ه	ی	نی
ه	ی	چی
ه	ی	كوردی
هكان	ی	شنۆیى
هكان	ی	خۆجیى

پروونکردنه وه:

دوو بزوین به دواى یه كتردا نانووسرین، ئه گه ر كه وتنه پال یه كتره وه، ئه و كاته ناوبه ندی "ی" دهخهینه نیوانیان:

بزوین + ناوبه ندی ی + بزوین

۹

(ی) نیسه بت:

(ی) نیسه بت له كاتى (درانه پال) دا به یهك (ی) دهنووسریت و سى دۆخى ههیه:

۱. ئه گه ر وشهكه به نه بزوین كۆتایى هاتبیت:

هه وئیر + ی = هه وئیری

ههروه ها:

كرماشانى، چه مچه مالى، كه ركوكى، مه هابادى

۲. ئه گه ر وشهكه به بزوین كۆتایى هاتبیت ناوبه ندی "ی" دهخهینه نیوانیانه وه:

شنۆیى، پاوه یى، سه رگه ئوویى، میراواى

۳. ئەگەر وشەكە بە (ی) كۆتایی پى ھاتبىت ھىچى پى زیاد ناكەين:

سليمانى: ئاسۆ سليمانى لەوئى دانىشتووھ.

ئاميدى: ئاسۆ ئاميدى لەوئى دانىشتووھ.

۳. ناوى نىسبەت يان درانه پال، ئە كوردیدا وا دروست دەبىت:

(ناوى شوپن + ی) وەك:

كەركووك + ی = كەركووكى.

ئەژىر كاريگه رىي زمانى عەرهبىدا زۆر ناو بە شىوازى عەرهبى ھاتوونەتە ناو كوردىيەوھ و

بەكار دەھيئەنن و وا جى كەوتوون كە لاڤردنیشيان نەئاوھ:

ئەمريكى: كوردىيەكەى: (ئەمريكا + يى = ئەمريكايى).

ئەفريقي: كوردىيەكەى: (ئەفريقا + يى = ئەفريقيايى، ئافريقيايى، ئافريكايى).

فەرەنسى: كوردىيەكەى: (فەرەنسا + يى = فەرەنسايى).

ھەندىك نەتەوھ ھەن كە "ی" وەرناگرن:

كورد، ئەفغان، فارس، عەرەب، تورک، تاجىک.

ھەندىك نەتەوھش ھەن ھەر بە ناوى و لاتەكەيان نىسبەت دەدرين:

سویدی، چینی، ژاپۆنى.

بۆ ديارىکردنى دۆخى (ھاوولاتیىتى) ئەوھ ئاماژە بە (ولات) دەكرییت و (ی) زیاد

دەكرییت:

عەرەبستانی، عیراقى، چینی، سویدی، ئییرانى، ئەفغانستانی.

۱۰

دوودەنگە (دیفتۆنگ):

دوودەنگەى وەك (وئ، وى) چ ئە كوردىی ناوہراست و چ ئە كوردىی خواروودا پىويست بە

پىتى جياواز ناکات، ھەر بە دوو پىت دەنووسریت:

ئە كوردىی ناوہراست:

شوین، خوین، جوین، نوین، گوئ، توئ.

ئە كوردىی خواروو:

خوین (خوین)، بیستوین (بیستوون)، چوى (چۆن)، دویت (کچ).

پیتی "ت"

له هه‌ندیک وشه‌دا که پیتی (ت) به‌شیک له وشه‌که‌یه، نابیت بقرتینریت:
ماست، دهست (نه‌ک: ماس، دهس). هه‌روه‌ها:

دهسته‌سر، دهستاودهست، ماستاوچی

(نه‌ک: دهسه‌سر، دهساودهس، ماستاوچی)

به‌پیتی کۆمه‌له‌ی (۳) ی جیناوی لکاو:

پانه‌بردووی تیپه‌ر و تیینه‌په‌ر	ین / ن / ن	م / یت / ات، یت
---------------------------------	------------	-----------------

نابیت "ت" بۆ نمونه له‌م دۆخانه‌دا له‌بیر بکریت:

ده‌نووسیت (نه‌ک: ده‌نووسی)، ده‌نووسیت (نه‌ک: ده‌نووسی).

ده‌کریت (نه‌ک: ده‌کری)، ده‌کریت (نه‌ک: ده‌کریت).

ده‌خویت (نه‌ک: ده‌خوی)، ده‌خوات (نه‌ک: ده‌خوا).

جیناوی نیشانه‌ی وه‌ک (ئه‌م، ئه‌و، ئه‌ف)

ئه‌گه‌ر جیناوی نیشانه، ئاماژه به‌ کات (پۆژ، شه‌و، سال) بکات، پیکه‌وه ده‌نووسرین، وه‌ک:
ئه‌مپۆ، ئه‌مشه‌و، ئه‌مسال، ئه‌مجار

ئه‌مجار سه‌خته‌ره‌ن زامم جه‌ جاران

چل مدۆ دایم چون گه‌سته‌ی ماران

مه‌وله‌وی

ئیمشه‌و هه‌م دیسان ده‌روون پرخه‌مه‌ن

ئه‌ساسه‌ی ماته‌م جه‌ لامان جه‌مه‌ن

مه‌وله‌وی

بەلام ئەگەر پاش كاتەكە پاشبەندى (ه، ى) بنووسریت ئەو جیناوەكە جیا دەبیتەوہ:
ئەم جارە (نەك ئەمجارە)

دروست:

نەمردم من ئەگەر ئەم جارە بى تۆ
نەچم شەرت بى ھەتا ئەم خوارە بى تۆ
نالى

ھەئە:

نەمردم من ئەگەر ئەمجارە بى تۆ
نەچم شەرت بى ھەتا ئەمخوارە بى تۆ

دروست:

ئەم پوژى سالى تازەيە نەورۆزە ھاتەوہ
جەژنىكى كۆنى كوردە بەخۆشى و بەھاتەوہ
پيرەميرد

ھەئە:

ئەمپوژى سالى تازەيە نەورۆزە ھاتەوہ
جەژنىكى كۆنى كوردە بەخۆشى و بەھاتەوہ

۱۳

وشەى لیکدراو

وشەى لیکدراو یان بە یارمەتیی (ناوبەند) یان بى هیچ ناوبەندیک پیکەوہ
دەلکین:

۱. بەبى ناوبەند:

رەشمال: (نەك: رەشمال، رەش مال)

سەھۆل فرۆش: (نەك: سەھۆل فرۆش، سەھۆل فرۆش)

۲. به یارمه‌تی یه‌کیک له‌م ناوبه‌ندانه (ه، به، و، دو، او):

گوله‌گه‌نم (نه‌ک: گوله‌گه‌نم)

جی‌به‌جی (نه‌ک: جی به جی، جی‌به‌جی)

هاتوچۆ (نه‌ک: هاتوچۆ، هات و چۆ)

شاره‌و‌شار (نه‌ک: شاره و شار، شاره‌و‌شار)

پشتا‌و‌پشت (نه‌ک: پشتا‌و‌پشت)

بۆ نمونه‌ی زۆرتر له وشه‌ی لیکدراو بره‌وانه:

خشته‌ی وشه‌ لیکدراوه‌کان

۱۴

ژماره‌ی لیکدراو (ژماره + ژماره):

ژماره‌ی لیکدراو که پیک هاتوو له (ژماره + ژماره) به‌جیا ده‌نووسین چونکه کاتیکی دوورودریژ بن ده‌توانن ئالۆزی دروست بکه‌ن، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه جگه له ژماره‌ی ئاویتته نه‌بیت هیچ ژماره‌یه‌کی لیکدراو واته (ژماره + ژماره) پیکه‌وه نانووسین:

(11-19)، ژماره‌ی ئاویتته:

یازده، دوازده، سی‌زده، چوارده، پازده، شازده، چه‌قده، هه‌ژده، نۆزده

(21-99)، ئەم ژماره لیکدراوانه‌ش به‌جیا ده‌نووسین:

(بیست و یه‌ک = ۲۱)، (سی و چوار = ۳۴)، (چل و پینج = ۴۵)

(100-900)، ئەم ژماره لیکدراوانه‌ش به‌جیا ده‌نووسین:

(یه‌ک سه‌د = ۱۰۰)، (دوو سه‌د = ۲۰۰)، (سێ سه‌د = ۳۰۰)

هەر ژماره‌یه‌کیش له‌گه‌ڵ (سه‌د، هه‌زار، میلیۆن، میلیارد و هتد) بێن هه‌ر به‌جیا ده‌نووسرین:

(یه‌ک هه‌زار = ۱۰۰۰)، (دوو هه‌زار = ۲۰۰۰)،

(سه‌ میلیۆن = 3 000 000)، (چوار میلیارد = 4 000 000 000)

...

نموونه‌ی نووسینی ژماره‌یه‌کی گه‌وره (1 852 344):

یه‌ک میلیۆن و هه‌شت سه‌د و په‌نجا و دوو هه‌زار و سه‌د و چل و چوار

(ژماره + وشه):

به‌لام ژماره له‌گه‌ڵ وشه‌یه‌کی تر که وشه‌ی لیکدراو دروست بکات پیکه‌وه ده‌نووسریت: دوو شه‌مه‌مه، پینج‌شه‌مه‌مه، مندالیک‌یکه‌سه‌ئه. دوودل، چوارچرا، هه‌زارپێ، چوارتا.

۱۵

چاوگ و کاری لیکدراو:

ئه‌و چاوگانه‌ی که کاری لیکدراویان ئێ دروست ده‌کریت چ تیپه‌ر بن وه‌ک (فریدان)، چ تیپه‌ر بن وه‌ک (تیکچوون)، یان چاوگی (گه‌رمبوون) که کاری ناته‌واوی ئێ دروست ده‌کریت، له‌ کاتی گه‌ردانکردندا به‌شی دوو مه‌که‌ی به‌جیا ده‌نووسریت:

رانه‌بردوو:

فریدان: فری ده‌ده‌م، فری ده‌ده‌یت، فری ده‌ده‌ین.

تیکچوون: تیک ده‌چیت، تیک ناچیت، تیک ده‌چن.

گه‌رمبوون: گه‌رم ده‌بیت، گه‌رم نابیت.

نموونه‌ی تر:

شیتبوون: شیته‌ ده‌بم، شیته‌ ده‌بیت، شیته‌ ده‌بن.

له‌دایکبوون: له‌دایک ده‌بم، له‌دایک ده‌بیت، له‌دایک ده‌بن.

جیبه‌جیکردن: جیبه‌جی ده‌که‌م، جیبه‌جی ده‌که‌یت.

(نهک: جتيه جيدهکات، جي به جي دهکات، جي به جي دهکات)

نهمر:

فری بده، فری مهده، فری بدن، فری مهدهن.
تيک بچو، تیک مهچو، تیک بچن، تیک مهچن.
گهرم ببه، گهرم مهبه، گهرم ببن، گهرم مهبن.

رابدوو:

فریم دا، فریت دا، فری دا، فریمان داوه، فریمان داوه.
تيک چووم، تیک چوويت، تیک چوون.
گهرم بووم، گهرم نهبووم، گهرم بوون، گهرم نهبوون.
رابدووی دوور: دوو وشه کیوتای پیکهوه دهلکین:
تيک چووبووم، تیک چووبوويت، تیک چووبوون.
گهرم بووبووم، گهرم بووبوويت، گهرم نهبووبووين.

گهردانکردنی کاری ساده:

کاری ساده به هاتنی جیناو کهرت نابیت:
خواردن: ده مخوارد، ده یانخوارد، ده تانخوارد
(نهک: دم خوارد، دهیان خوارد، دهتان خوارد)

۱۶

وشه ی داریژراو:

وشه ی داریژراو نهو وشانهن که به یارمه تی (پیشگر prefix)، (پاشگر suffix) یان
ههردوویکیان (کونفیکس = confix) وشه ی نوئ پیک دههینن، وهک:

به هیژ، ورده له، بیبه شی

پیشگر دوو جوړه:

۱. ساده: (دا، را، وه، هه، ږو، ږی، پښ، تښ، ښ، فښ، فه و هتد).
۲. ناساده: (پیدا، تیدا، پیرا، تیوه، تیرا، لیرا، پیوه، پیک، تیک، ریک، ویک و هتد).

- با پیشه‌کی تهم سځ چه‌مکانه جیا بکه‌ینه‌وه:
۱. وشه‌ی داریژراو (به‌هیز، مشکوټه، نه‌خو‌شی)
 ۲. چاوگی داریژراو (داگرتن، هه‌لگرتن، دابرین)
 ۳. کاری داریژراو (داده‌گرم، هه‌لده‌گرین، راده‌که‌م)

۱. گه‌ردانکردن، به‌پیشگری ساده:

(دا، پا، وەر، هه‌ل، پو، پځ، پی، تی، تی، لی، فی، فه و هتد).

۱.۱. رانه‌بردوو، تیپه‌ر، تیینه‌په‌ر به‌پیشگری ساده پیکه‌وه ده‌نوسریت:

تیپه‌ر:

داکردن: داده‌که‌م، داناکه‌م، داده‌که‌ین، داناکه‌ین.

تیینه‌په‌ر:

هه‌ل‌بوون: هه‌ل‌ده‌بم، هه‌ل‌نابم، هه‌ل‌ده‌بیت، هه‌ل‌نابیت، هه‌ل‌ده‌بیت.

۱.۲. نهمر، تیپه‌ر، تیینه‌په‌ر، پیکه‌وه ده‌نوسریت:

داکردن: دابکه، دامه‌که، رابکه، رامه‌که.

رابوون: رابه، رامه‌به، رابن، رامه‌بن.

۱.۳. رابردوو:

تیپه‌ر: به‌هاتنی جیناوی لکاو جیا ده‌بیته‌وه:

دام کرد، دام نه‌کرد، دامان بری، دامان نه‌بری.

تیینه‌په‌ر: پیکه‌وه:

هه‌ل‌بوون: هه‌ل‌بووم، هه‌ل‌بوویت، هه‌ل‌بووین.

هه‌ل‌نه‌بووم، هه‌ل‌نه‌بوویت، هه‌ل‌نه‌بووین.

۳. رابردوی دوور:

تیئنه پهړ، هه مووی پیکه وه:

هه ټوون: هه ټووبووم، هه ټنه بووبووم، هه ټووبوون،
هه ټنه بووبوون.

تیپهړ: به هاتنی جیناو جیا ده بیته وه:

داکردن: دام کردبوو، دام نه کردبوو، دامان کردبوو، داتان نه کردبوو.

تیبینی: ئەکادیمیا له م دواییاندا پیکه وه نووسینیشی رپیندراو کرد:
(هه لمکرد، هه لکرد، هه لیکرد)، به لام ئیمه هه ر به جیا دهینوسین، چونکه هه ر له کونه وه باو
بووه و بو رینووسیکی یه کدهست یهک بزاره باشره تا دوو بزاره.

۲. گهردانکردن، به پیشگری ناساده:

(پیدا، تیدا، پیرا، تیوه، تیرا، لیرا، پیوه، پیک، تیگ، ریگ، ویک و هتد).

یاسا: له گهردانکردندا به شی دووه می جیا ده بیته وه.

۲.۱. رانه بردوو: به شی دووه می جیا ده بیته وه:

تیپهړ:

پیکهینان: پیک دهینم، پیک ناهینم، پیک دهینن، پیک ناهینن.
ریککه وتن: ریگ دهکوم، ریگ ناکهوم، ریگ دهکویت، ریگ ناکهویت.

تیئنه پهړ:

تیگچوون: تیگ دهچم، تیگ ناچم، تیگ دهچن، تیگ ناچن.
ریکبوون: ریگ دهبم، ریگ نابم، ریگ دهبیت، ریگ نابیت.

۲.۲. رابردوو: به شی دووه می جیا ده بیته وه:

تیئنه پهړ:

رِیکبوون: رِیک بووم، رِیک نه بووم، رِیک بوویت، رِیک نه بوویت.

تیپه ر:

رِیککردن: رِیکم کرد، رِیکم نه کرد، رِیکت کرد، رِیکیان کرد

۲.۳. ئەمر:

رِیک بکه، رِیک مه که، پِیک بهینن، پِیک مه هینن.

۲.۴. رابردووی دوور:

رِیکم کردبوو، رِیکم نه کردبوو، رِیکتان کردبوو، رِیکیان نه کردبوو.

تیبینی: ده بییت وریا بین که کاتییک وشه ئەرکی **ناو** ده بینیت پیکه وه
ده نووسریت به لām کاتییک ئەرکی **کاری گەردانکراو** ده بینیت به شی
دوو مه که ی جیا ده بیته وه:

ئەوان لە سەر **رِیککه وتن** زۆر قسه یان کرد و ئاخری پیکه وه
رِیک که وتن.

"**رِیککه وتن**" ناوه، به لām **رِیک که وتن**، کاری گەردانکراوه، رینووسیان ده بیته جیاواز بیت.

ئەوان گروو پِیکیان **پِیک هینا**. (نهک: پیکهینا).

۱۷

سِی پِیشگر + چاوگ:

کاتییک سِی پِیشگر (که له باری ئاساییدا تیکه ئیکن له پِیشگری بیواتا و وشه ی واتادار) له گه ئ
چاوگیکدا دین، بو ئەوه ی وشه کان زۆر دریز نه بنه وه، دوو پِیشگره که ی به جیا ده نووسین و
سییه م پِیشگر ده لکینین به چاوگه که وه (چ پِیشگره که بیواتا بیت، چ وشه یه ک بیت):

چاوگ: پِی ئی هه لبرین، ده ست ئی هه لگرتن، خو ئی هه لقورتاندن.

گەردان: پِیم ئی هه لبری، پِی ئی هه لمه بره، پِی ئی هه لده برن.

ده ستی ئی هه لگره، ده ستی ئی هه لمه گره.

ئامرازی (پې، تې، ئې) به جيا دهنووسرین:

ئامرازی (پې، تې، ئې) ئاماژەن به کەس یان شتی سییه م:

(به ئه) بلی = (به) بلی = (پې) بلی.

(به ئه) کورت بووه تهوه و بووه به (به)، ئه ویش کورت بووه تهوه و بووه به (پې).

(به ئه) = (به) = (پې)

کهوا بیت (پې) له راستیدا سهر به خویه و کورتکراویه.

(تې) و (لې) ش هر به هه مان شیوه، هر بویه به شیوهی سهر به خو دهیاننوسین:

پارەم پې نه ما. (پاره به من نه ما.)

(نه ک: پارەم پینه ما.)

دهستی تې خست. (دهستی خسته ناو ئه وه). دهستی خسته ناوی.)

(نه ک: دهستی تیخست.)

دهستی لې دا. (دهستی له ئه و دا. دهستی له و دا.)

(نه ک: دهستی لیدا.)

ئه مانه که ئامرازی (پې، تې، ئې) یان تیدایه، وا گهردان ده کرین:

(دهستتیه وردان): دهستی تې وهرده، دهستی تې وهردا.

(دانپیدانان): دانی پیدایه، دانی پیدایه نا.

(سهرئیشیواندن): سهری لې ده شیوینیت. سهری لې شیواند.

کاتی جیناوی لکاو دیت، جیا ده بنه وه:

پیم گوت، پیم وت. (نه ک: پیمگوت، پیموت.)

لیمان سه ند. (نه ک: لیمانسه ند.)

۱۹

وشه‌ی نافه‌ره‌ه‌نگی:

تیکرا، وشه‌ی لیکدراو و دارپژراو، که بوون به وشه‌ی فه‌ره‌ه‌نگی، هموو که‌رته‌کانیان پیکه‌وه بنووسرین، ده‌سته‌واژه‌ی هاوه‌لکاری و هاوه‌لناوی که هیشتا نه‌بوونه‌ته وشه‌ی فه‌ره‌ه‌نگی، که‌رته‌کانیان به‌جیا و لیک نزدیک بنووسرین (نیومه‌ودا semi-space):
چنگ‌له‌سه‌رشان، هرچه‌ند نووسینیشی به شیوه‌ی (چنگ‌له‌سه‌رشان) به هیچ شیوه‌یک کیشه‌ی نییه.

۲۰

نیشانه‌کانی به‌رده‌وامبوون و ئه‌مر و نه‌ریکردن

ئه‌م فونیم و نیشانانه ده‌لکین به وشه‌کانه‌وه:

ده‌رپویشت، نه‌ده‌رپویشت.

هه‌ئبگره، هه‌ئنه‌گری، هه‌ئنه‌فری، دامه‌خه

۲۱

(نه‌ی ره‌تکردنه‌وه

(نه‌ی ره‌تکردنه‌وه به‌جیا ده‌نووسریت:

نه‌دیم نه‌ده‌رپوم، نه‌ئیوه نه‌ئیمه هیچمان پی‌ناکری.

۲۲

کیشه‌ی (د):

(د)ی سه‌ره‌کیی ئه‌و وشانه‌ی به (د) کۆتاییان هاتوو، له‌کاتی هاتنی "دا" که

پاشگره‌نابیت بقرتینریت:

له‌بن به‌رددا (نه‌ک: به‌ردا)،

له‌ناو هه‌رددا (نه‌ک: هه‌ردا)

له هه‌ندیک ناوچه‌دا ده‌نگی (د) به شیوه‌یه‌کی نزیک له (و) بیژه ده‌کریت، ئه‌وه ته‌نیا بیژه‌کردنیک
ناوچه‌یییه و له زمانی ئه‌ده‌بیدا بیگومان ده‌نگی (د) ریک وهک خوی ده‌بیت بیژه بکریت.
ئه‌حمه‌د (نه‌ک: ئه‌حمه‌و)
قادر (نه‌ک: قایر)

۲۳

(پیشبه‌ند (preposition):

پیشبه‌ند دوو جوړه: (ساده و لیکدراو)، نالکینرین به وشه‌ی پیش و پاش خویانه‌وه
پیشبه‌ندی ساده:

ئه‌و به فرۆکه سه‌فه‌ر ده‌کات بو کوردستان.
تو له کوئی ئه‌وت بینی؟

پیشبه‌ندی لیکدراو:

پینووسه‌که له‌سه‌ر میزه‌که‌یه.
کتیبه‌که له‌ژیر رۆژنامه‌که‌یه.
منداله‌که له‌ته‌نیشته‌ داره‌که وه‌ستاوه.
تارا له‌پال دیواره‌که چاوه‌رپی ده‌کات.
کورپه‌که له‌ناو بېشکه‌که‌یه.
قیان له‌گه‌ل ئه‌وین چوو بو خویندنگه.

روونکردنه‌وه:

پیشبه‌ندی لیکدراو له دوو به‌ش پیک هاتووه، هیچ کامیان به‌ته‌نیایی
ناتوانن له‌و دۆخه‌دا ئه‌رکی پیشبه‌نده‌که ته‌واو بکه‌ن، بۆیه پښتیاڼ به
یه‌کتره، بو ته‌واوکردنی ئه‌رکی پیشبه‌نده‌که.

(پاشبه‌ند):

پاشبه‌ند که جاروبار (پاشگر) یشیان پی و تراوه، هر نامرازن وهک (ه، هوه، دا، ئ، پا) و ده‌لکینرین به‌دوای وشه‌وه، هر بویه (پاشبه‌ندی لکاو) یشیان پی ده‌وتریت، وهک:

لیره‌دا.

ده‌چمه سلیمانی.

له که‌رکوه‌که‌وه هاتووم.

ئه‌و له خو‌شیدا نازانیت چی بکات.

له مآلدا ئه‌وم بینی. (نهک: له مال دا ئه‌وم بینی.)

ئه‌و له مآلدایه. (نهک: ئه‌و له مال دایه.)

له ئامیدیرا به پییان هات.

له چوارچراوه هاتوون.

به مآله‌وه رۆیشتووین.

(ده‌وربه‌ند، لابه‌ند circumposition):

ئه‌گه‌ر تیبینی ئه‌و پاشبه‌ندان‌ه‌ی سه‌ره‌وه‌تان کردبیت ده‌بینن له پیش

ناوه‌کانه‌وه پیشبه‌ندی (له) نووسراوه. وهک:

له مآلدا

له که‌رکوه‌که‌وه

هر کاتیک پیشبه‌ندیک و پاشبه‌ندیک پیکه‌وه بکه‌ونه ئه‌ملا و ئه‌ولای

وشه‌یه‌که‌وه، ئه‌وه پیی ده‌وتریت: (ده‌وربه‌ند، لابه‌ند circumposition).

له‌م دۆخانه‌دا پیشبه‌نده‌کان به سه‌ربه‌خۆ ده‌نووسرین و پاشبه‌نده‌کان ده‌لکین به وشه‌کانی

پیشیان‌ه‌وه، وه‌کوو:

له کوردستاندا

له کرمانشانه‌وه

له کوێوه

له تارانئ
له کویرا
به ئاسمانه وه

تیبینی: جاران به م پاشبه ندانه دهوترا "پاشگر" ئیسته پییان دهوتریت "پاشبه ند". ئه گهر له شوینیکدا وشه ی پاشگرتان بینی، پیتان سهیر نه بیت.

۲۵

(ئامرازی لیكدهر) به جیا ده نووسرین:

من و تو (نهک: من وتو، منوتو)

تیکۆشه تا خوینت گهرمه. (نهک: تیکۆشه تاخوینت گهرمه.)

یا برۆ یا دانیشه. (نهک: یا برۆ یادانیشه.)

۲۶

کیشه ی "بی"، "بی" و "به بی":

ههر کاتیک خاوه ندریتی له وشه که بسینریته وه پیکه وه ده نووسریت:

کورپکی بیکه س (نهک: کورپکی بی که س)

بیخانوو، بیباوک، بیپاره (نهک: بی خانوو، بی باوک، بی پاره).

بیئوی ده مکوژیت.

به بی تو ناچم. = بی تو ناچم.

به بی ئازادی ژیان ئه سته مه. = بی ئازادی ژیان ئه سته مه.

۲۷

هاوه لکاري چۆنيه تي:

(هاوه لکاري چۆنيه تي) پيکه وه دهنوسر يت:

به هيواشي، به ئه سپايي، به په له (نهک: به هيواشي، به ئه سپايي)

ئه و به جواني دهنوسر يت.

"به" پيشگره، "به جواني" هاوه لکاري چۆنيه تيبه. پيشگر و وشه که پيکه وه دهنوسرين: به جواني.

سارا به هيواشي دهنوسر يت.

چۆن دهنوسر يت؟ - به هيواشي (هيواش).

(به نهرمي softly)

۲۸

ئامرازي (تر، ترين) و وشه ي (تر = ديكه):

ئامرازي پله ي به راورد و پله ي بالا (تر، ترين) ده لکين به وشه ي پيش خويانه وه:

جوان، جوانتر، جوانترين

به لام وشه ي (تر = ديكه) ئامراز نييه و وشه يه که، به جيا دهنوسر يت:

رۆژيكي تر (رۆژيكي ديكه)

که سيكي تر (که سيكي ديكه)

۲۹

ئامرازي (ش) وشه کهرت ناکات:

بشته وي ناتده مي، نه شخوي.

نه شهات، نه شمانگرت، بشمانبه ن.

وشه‌ی بیگانه:

وشه‌ی بیگانه ئەگەر زۆر تاییه‌تی بوو به پینووسی زمانه‌که‌ی خۆیه‌وه ده‌خزیته ناو که‌وانه‌وه،
نموونه:

له زمانی کوردیدا به (فتحه، ضمه و کسره) ده‌وتریت: سه‌ره، بۆره و ژیره.
ئەگینا له باری ئاساییدا هەر وشه‌یه‌کی بیگانه به پینووسی کوردی ده‌نووسین:

ئه‌للا، قه‌له‌م، سوره‌یا، فیکتۆر، به‌غداد.

سوان

هەر له کۆنه‌وه هه‌ندیک ده‌نگ له زمانی کوردیدا سوان، وه‌ک: (ئ):
گوئئاو، بووه به گوئاو،
ئینشائه‌للا، بووه به ئینشائه‌للا.

گوئه‌ندام بووه به گوئه‌ندام:

گوئه‌ندام ئە‌ی ته‌نافی گه‌رده‌نم زوئفی په‌ریشانته
عیلاجی! چاره‌یی! روحمی! ئە‌مان ده‌ستم به دامانت
"وه‌فایی"

نیشانه‌ی (تشدید)ی عه‌ره‌بی

(تشدید)ی عه‌ره‌بی به دووپاتبوونه‌وه ده‌نووسریت:

(موحه‌مه‌د، نه‌ججار، به‌ننا).

جاری وایه یه‌کیک له پیته‌کان ده‌سوین:

موحه‌مه‌د، محه‌مه‌د، نه‌جار.

کیشەى (ده، ئە):

هەم لە کرمانجی و هەم لە ئەدەبیات و وێژەى کۆنى کوردیى ناوەراستدا هەمیشە "ده" بەکار هێنراوه:

گەر دەپرسی من لەبەر چی کەم دەخۆم
من بە برسى قەت مەزانە غەم دەخۆم
"نالی"

باشترە لە زمانى ئەدەبیدا شیوەى کۆنى "ده" بپاریزین.

(نیومهودا semi-space):

زمانى کوردیى زمانىكى لیکدراوییه، پڕە لە وشەى سادە (باران)، دارپێژراو بە پیشگر (داهێنان، بەهێز)، بە پاشگر (خواردنەوه)، بە پیشبەند (لە کوردستان) و بە پاشبەند (لێره‌دا)، یان گەردان دەکرین (هەلم گرت، دەستم لی دا). رینووسى هەموو ئەمانە هەر لە کۆنەوه دیاری کران، یاسای خۆیان هەیه، یان دەلکینرین بە یەکتەرەوه یان بەجیا دەنوسرین. لەبەر ئەوهى کە یاسا و ریسای رینووسى زمانى کوردی تیک نەچیت بۆ نووسینی ئەمانە هەتا بکریت کەلک لە نیومهودا وەرناگرین مەگەر دۆخیکى تاییه‌تى کە نووسینه‌کە نەشیاو بیّت، یان تەوزیمیکى جیهانى، بۆ نمونە:

(پى‌دی‌ئى‌ف PDF) چونکە (سەرۆشه‌ى سى پیتن (Portable Document Format (PDF))، هەر چەند ئەگەریش بنووسریت (پیدییىف) هیچ کیشەیه‌ک ساز ناکات.

کیشەى گۆرانى (وو) بۆ (ۆ):

نمونه‌ى وهک (خانۆکه‌م کرى، جوانۆکه‌م ئاو دا). لادانیکى گه‌وره‌یه له رینووس و تیکدانى وشەى پیکهاته‌ى وشەى سەرەکیه، هەر دەبیّت بنووسریت:

خانوو‌ه‌که‌م کرى. جوانوو‌ه‌که‌م ئاو دا.

(یهک، ییک):

بۆ نووسینی "ییک" پاش بزوین باشتره که ئک له "یهک" وهر بگرین، چونکه ئاسانتره له دوو پیتی (ییک)، ههروهها که متر (پ) دووپات ده بیتهوه:

گرمه یهک (نهک: گرمه ییک).

شنۆ ییهک (نهک: شنۆ یییک).

مه هابادیهک (نهک: مه هابادییک)

کیشهی جیناوی لکاوی تاک و کۆ:

له کاتی نووسینی جیناوی لکاودا نابیت پیتی (ی) له بیر بکریت. بۆ ئهوه گرنه مرؤف ناگاداری خشتهی جیناوه لکاوهکان بیت:

	کۆ	تاک		کۆمه له
پا بردووی تیپه پ	مان / تان / یان	م / ت / ی	قه د +	کۆمه لهی ۱
پا بردووی تیپه پ	ین / ن / ن	م / بیت / -	قه د +	کۆمه لهی ۲
رانه بردووی تیپه پ و تیپه پ	ین / ن / ن	م / بیت / ات، یت	ده + په گ +	کۆمه لهی ۳
داخوای	- / ن / -	- / ه / -	ب + په گ +	کۆمه لهی ۴

نموونه:

کاری تیپه پ: کۆمه لهی یه که م: (م، ت، ی - مان، تان، یان)

کرین: قه د (کرپ) + جیناوه

تاک: کریم، کریت، کرپی (نهک: کرپی)

کۆ: کریمان، کریتان، کرپیان (نهک: کرپیان)

کاری تیپه پ: کۆمه لهی دووه م: (م، بیت، x - ین، ن، ن)

فرین: قه د (فرپ) + جیناوه

تاک: فریم، فرییت، فرپی

كۆ: فرىين، فرين، فرين

كهوا بىت، كاتىك وشەى پىش له جىناو، به "ى" كۆتايىيى هاتبىت، نابىت "ى" جىناو
لهبىر بكرىت، نمونەى تر:

چىم وت؟ چىت وت؟ چىيى وت؟

چىمان وت؟ چىتان وت؟ چىيان وت؟

۳۶

كىشەى تىكەلكردنى (ف)، (ف)، (و):

له زمانى كوردىدا پىتى (ف = V) مان هەيه، دەبىت ئەو ناوانەى له زمانە

پۆژاوايىيەكاندا (V) يان تىدايه وهك خۆى به (ف) بياننوسىن:

فىكتور ھۆگۆ (نەك: فىكتور ھۆگۆ، وىكتور ھۆگۆ)

فىدىۆ (نەك: وىدىۆ)

قۆئفۆ (نەك: ولو)

ئەرشىف، ئارشىف (نەك: ئەرشىف، ئارشىو)

ئىفا (نەك: ئىوا).

۳۷

پۆژانى هەفتە:

شەممە، يەكشەممە (نەك: يەك شەممە)، دووشەممە (نەك: دوو شەممە).

دارمىوكان:

دارهەنار (نەك: دار هەنار)، دارمۆز (نەك: دار مۆز)، دارگۆيز (نەك: دار

گۆيز)، دارمىو (نەك: دار مىو)

(به پىي) و (به پىي):

به جيا: به پىي خۆى چوو بۆ لاي دوكتور.

پىكەوه: به پىي بريارەكە جىبە جىي بكة.

ناوبه‌ندی (و):

هه‌مووان: هه‌مووان: هه‌مووان: هه‌مووان.

له وشه‌ی (هه‌مووان) دا بزویینی (ا) کار ده‌کاته سه‌ر بزویینی دریژی (وو û) و کورتی ده‌کاته‌وه و ده‌یکاته بزویینی کورتی (و u) و ده‌بیته (هه‌موان)، چونکه دوو بزویین پیکه‌وه نانوسرین، ناوبه‌ندی (و) ده‌خه‌ینه نیوانیان و ده‌بیته: هه‌مووان (hemuwan). که‌چی خه‌لک پییان وایه ئه‌مه‌یه (هه‌مووان hemûan). که‌وا بیته له وشه‌ی (هه‌مووان) دا دوو بزویین به‌دوای یه‌کتردا نه‌هاتوون.

هه‌روه‌ها وشه‌کانی تری وه‌ک هاتووان، رۆیشتووان، که‌وتوو، به‌ستوو به‌هه‌مان شیوه‌ن، واته پیک هاتوون له (ووا uwa).

ناوبه‌ندی دریژ (وو) یان کورت (و)؟

هه‌ندیک وشه‌ی لیکدراو به‌ ناوبه‌ندی وه‌ک (و) پیکه‌وه ده‌لکینرین، وه‌ک: (هیلکه‌ورون، مشتومر، هاتوچۆ، ده‌ستوبرد). کاتیک که‌ ناوبه‌نده‌که پاش بزویین دین ده‌نگه‌که‌ی کورته و کاتیکیش پاش نه‌بزویین بین ده‌نگه‌که‌ی دریژه، به‌لام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌ ناوبه‌ندمان هه‌ر به‌یه‌ک (و) دیاری کردوو، هه‌ر به‌یه‌ک (و) ده‌یاننوسین: (هاتوچۆ) پیویست ناکات له‌ دۆخی لیکدراودا بنوسین (هاتوچۆ) هه‌رچه‌نده که‌ نوسینیشی به‌هیچ شیوه‌یه‌ک هه‌له‌ نییه.

(وا) مامه‌له‌ی وشه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆی له‌گه‌لدا ده‌کریت:

پیم واییه، پیم وای بوو، وای نه‌بوو، وای دیاره.

له‌ دۆخی رانه‌بردوودا، چونکه "ه" به‌ته‌نیا نانوسریت، به‌ ناوبه‌ندی (ی) دینه‌ته‌نیشته‌یه‌کتره‌وه: وایه

کیشهی نووسینی ناوه به هاوه‌لناوهوه

وهک پیشتیش له بهشی ناوی لیکدراودا پروون کراوتهوه وشهی لیکدراو که به ناوبهندی "ه" پیکهوه لیک ددرین، پیکهوه دهنوسرین، وهک:

گوئه‌گه‌نم، مانگه‌شهوه

به‌لام نابیت ئه و بزویتی (ه) یه له‌گه‌ل بزویتی (ه) ی نووسینی ناو به هاوه‌لناوهوه تیکه‌ل بکریت.

(ه) ی نووسینی ناو به هاوه‌لناوهوه

ئه‌م بزوینه ده‌لکیت به کۆتایی وشه‌یه‌ی یه‌که‌م، به‌لام بۆشایی ده‌بیت له‌گه‌ل وشه‌ی دوومه‌وه، نمونه:

شه‌وه گه‌رمه‌که (نه‌ک: شه‌وه‌گه‌رمه‌که).

به‌فره زۆره‌که، (نه‌ک: به‌فره‌زۆره‌که)

کچه جوانه‌که، (نه‌ک: کچه‌جوانه‌که)

منداله بزیه جوانه چاوشینه‌که

(نه‌ک: منداله‌بزیه‌جوانه‌چاوشینه‌که).

چونکه هاوه‌لناوه‌کان له‌گه‌ل وشه‌که‌دا وهک وشه‌ی لیکدراو هه‌ژمار ناکرین، به‌لکوو پیناسه‌ی وشه‌که ده‌که‌ن و ئه‌گه‌ر پیکه‌وه بنوسرین ده‌توانیت زۆر دووردریژ ببیته‌وه.

وہ لامي پرسيارى فيرخوازان:

نہ بہم جوړه:	بہم جوړه	ژماره
خوړئاوا	خوړاوا	1.
دهستخوش!	دهست خوش!	2.
مه حويي	مه حوى	3.
هر دوو کمان	هر دوو وکمان	4.
به سه رچاو	به سه ر چاو	5.
پيموايه	پيم وايه پيم وا نييه، پيم وا بوو.	6.
به رامبه ر	به رانبه ر	7.
واده زانم، وامزاني	وا ده زانم، وام زاني	8.
شه وشادا!	شه و شادا!	9.
کشت و کال	کشتوکال	10.
چوونه ژووره وه (ورود)	چوونه ژووره وه (ورود)	11.
ئوان چوونه ژووره وه.	ئوان چوونه ژووره وه.	12.
له مال دايه	له مالدايه	13.
لانيکه م، لانيزور	لاني که م، لاني زور	14.
مشت و مړ	مشتومړ	15.
دامنا، هلمگرت	دام نا، هلم گرت	16.
ده خویندریت	ده خویندریت	17.
جوان تر (پلهی به راورد)	جوانتر (پلهی به راورد)	18.
پياويکتر (پياويکی دیکه)	پياويکی تر (پياويکی دیکه)	19.
له دايکبونت يروز	له دايکبونت پيروز	20.
ته مهن دريژ بيت.	ته مهن دريژ بيت.	21.
پوژي جيهانی کریکاران	پوژي جيهانی کریکاران	22.
به خيرهاتی.	به خيرهاتی.	23.
به پيی خووی چوو.	به پيی خووی چوو.	24.
به پيی بهرنامه. (طبق)	به پيی بهرنامه. (طبق)	25.
دل ناسک	دل ناسک	26.
نيه، نييه	نيه	27.

<p>هات و چۆ، هاتوچۆ</p>	<p>ناوبه ندى "و" كه وشه ليكدراو دروست دهكهن ته نيا به شيوهى "و" دهنوسين نهك "وو": هاتوچۆ، دهستوبرد، مشتومر</p>	<p>28.</p>
	<p>پيشبه ندى ليكدراو پيکه وه دهنوسرين، چونکه به ته نيا واناکه ناگه يه نن: له گه ل، له سه ر، له ژير، له لاي، له ته نيشته، له کن، له پال. له سه ر ميژه که. له پال داره که.</p>	<p>29.</p>
<p>رؤيشته بيت، کرد بيت، هات بيت</p>	<p>رؤيشته بيت، کرد بيت، هات بيت</p>	<p>30.</p>

پاشه کی:

له م دنیاى پيشكه وتووهى ديځيتالييه دا، هموو نووسينيك له سر بنه ماى (0) و (1) و به كود كرنه، رينووسى يه كده ست بو تومار كرن و به دوا داگه رانيان زور پيوسته. ده توانن بكرينه بنه ماى كارى گوره تر بو داها تووا. ئەم رينووسه هه وليكه بو ليكنزيك كرنه وهى هموو دهقه كان، زمان به رده وام دهگورپيت، با ئيمهش به رده وام خومان نووژهن بكهينه وه.

پوخته‌ی رینوس، وه‌شانی ۱،

2021-09-25

دوایین نوئکرده‌وه:

2021-10-04

(رینوسی زمانی کوردی)،

ئیره‌ش به شیوه‌ی سه‌رهیل له به‌رده‌ستدایه:

[رینوسی زمانی کوردی](#)

[پوخته‌ی رینوس به PDF](#)

diyako.yageyziman.com